

КЛАСТЕРНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

© 2017 СЕМЕНОВА В. Г., МАТИЩАК Ю. І.

УДК 637.1:334.764(477)

Семенова В. Г., Матищак Ю. І. Кластерне об'єднання як напрям підвищення рівня розвитку молокопереробних підприємств України

Сучасні умови господарювання, які характеризуються глобалізацією світової економіки та підсиленням міжнародної конкуренції, вимагають нових підходів до забезпечення розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств. Вирішення даного завдання можливе на основі довгострокових гнучких форм кооперації та інтеграції виробництва молока та молочної продукції. Останнім часом зростає популярність такої моделі організації виробництва, у межах якої всі учасники об'єднуються у кластер з метою підвищення ефективності діяльності та успішного конкурсування на міжнародному ринку. Метою статті є обґрунтування доцільності створення кластера в молокопереробній галузі України. Розглянуто сутність поняття «кластер», обґрунтовано доцільність формування кластера в вітчизняній молокопереробній галузі, визначено основні етапи формування кластера. Зазначені у статті переваги кластерів дадуть змогу підвищити рівень розвитку молокопереробних підприємств, тим самим забезпечуючи конкурентоспроможність продукції, яка виробляється в межах території, на якій розташований кластер. Крім того, вони сприятимуть економічному розвитку не тільки підприємств та галузі, але й регіону в цілому.

Ключові слова: кластер, молокопереробна галузь, ефективність управління, конкурентоспроможність продукції, етапи створення кластера.

Рис.: 2. Бібл.: 14.

Семенова Валентина Григорівна – доктор економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)

E-mail: semenova_vg@ukr.net

Матищак Юлія Іванівна – аспірантка кафедри економіки підприємства та організації підприємницької діяльності, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)

E-mail: self-confidence@ukr.net

УДК 637.1:334.764(477)

Семенова В. Г., Матищак Ю. І. Кластерное объединение как направление повышения уровня развития молокоперерабатывающих предприятий Украины

Современные условия хозяйствования, характеризующиеся глобализацией мировой экономики и усилением международной конкуренции, требуют новых подходов к обеспечению развития отечественных молокоперерабатывающих предприятий. Решение данной задачи возможно на основе долгосрочных гибких форм кооперации и интеграции производства молока и молочной продукции. В последнее время растет популярность такой модели организации производства, в рамках которой все участники объединяются в кластер с целью повышения эффективности деятельности и успешного конкурсования на международном рынке. Целью статьи является обоснование целесообразности создания кластера в молокоперерабатывающей отрасли Украины. Рассмотрена сущность понятия «кластер», обоснована целесообразность формирования кластера в отечественной молокоперерабатывающей отрасли, определены основные этапы формирования кластера. Указанные в статье преимущества кластеров позволят повысить уровень развития молокоперерабатывающих предприятий, тем самым обеспечивая конкурентоспособность производимой продукции в пределах территории, на которой расположен кластер. Кроме того, они будут способствовать экономическому развитию не только предприятий и отрасли, но и региона в целом.

Ключевые слова: кластер, молокоперерабатывающая отрасль, эффективность управления, конкурентоспособность продукции, этапы создания кластера.

Рис.: 2. Библ.: 14.

Семенова Валентина Григорьевна – доктор экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия и организации предпринимательской деятельности, Одесский национальный экономический университет (ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина)

E-mail: semenova_vg@ukr.net

Матищак Юлия Ивановна – аспирантка кафедры экономики предприятия и организации предпринимательской деятельности, Одесский национальный экономический университет (ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина)

E-mail: self-confidence@ukr.net

UDC 637.1:334.764(477)

Semenova V. G., Matishchak Yu. I. The Cluster Association as a Way to Raise the Level of Development of Ukrainian Dairy Processing Enterprises

The current economic conditions, characterized by globalization of the world economy and increased international competition, call for new approaches to ensure the development of domestic dairy processing enterprises. This can be accomplished through the long-term flexible forms of cooperation and integration of producing both milk and dairy products. In recent times, there has been a growing popularity of a production organization model in which all participants are joining the cluster in order to improve performance and successfully compete in the international market. The article is aimed at substantiating the establishment of a cluster in the dairy industry sector of Ukraine. The article considers essence of the concept of «cluster», the feasibility of forming a cluster in the domestic dairy industry sector, and the basic stages of cluster formation. The benefits of clusters provided in this article would improve development of dairy processing enterprises, thus ensuring the competitiveness of products within the territory on which the cluster is located. In addition, they would contribute to the economic development not only of enterprises and sectors, but also of region as a whole.

Keywords: cluster, dairy industry sector, management efficiency, production competitiveness, stages of creating a cluster.

Fig.: 2. Bibl.: 14.

Semenova Valentina G. – D. Sc. (Economics), Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise and Business Organization, Odesa National Economic University (8 Preobrazhenska Str., Odesa, 65082, Ukraine)

E-mail: semenova_vg@ukr.net

Matishchak Yuliia I. – Postgraduate Student, Department of Economics of Enterprise and Business Organization, Odesa National Economic University (8 Preobrazhenska Str., Odesa, 65082, Ukraine)

E-mail: self-confidence@ukr.net

Діяльність вітчизняних підприємств у висококонкурентному середовищі, відкритість національної економічної системи, посилення конкуренції та кризових явищ у світовому масштабі вимагають якісно нових підходів стосовно організації виробництва шляхом застосування апробованих ефективних організаційних моделей, спрямованих на об'єднання зусиль виробників щодо виготовлення якісної продукції та просування її на ринках збуту. Як показує світова практика, об'єднання виробників мають численні переваги відносно можливостей інноваційного розвитку виробництва, забезпечення надійних каналів постачання та збуту тощо.

Сучасні умови господарювання, які характеризуються глобалізацією світової економіки, підсиленням міжнародної конкуренції, вимагають нових підходів до забезпечення розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств. Вирішення даного завдання можливе на основі довгострокових гнучких форм кооперації та інтеграції виробництва молока та молочної продукції. Останнім часом зростає популярність такої моделі організації виробництва, у межах якої всі учасники об'єднуються у кластер з метою підвищення ефективності діяльності та успішного конкурування на міжнародному ринку. Наявність кластерів свідчить про інноваційне спрямування розвитку економіки країни. Для України кластеризація молочної галузі може стати одним із шляхів забезпечення її розвитку та підвищення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку.

Питання взаємодії та інтеграції підприємств як основи кластеризації є предметом дослідження корпоративного менеджменту. Але основоположником поняття «кластер» вважають М. Портера, під яким автор пропонує вважати сконцентровані за географічними ознаками групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників послуг; фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій у певних галузях, що конкурують, але разом з тим ведуть спільну роботу [1]. Серед вітчизняних дослідників, що займаються вивченням процесів формування кластерів, можна виділити С. І. Соколенко [2], В. Є. Новицького [3], І. І. Войнович [4] та інших. Доцільність створення агропромислових кластерів у своїх працях доводили такі вчені, як О. М. Одінцов [5], М. Ф. Кропивко [6; 7], П. Т. Саблук [8], В. В. Россоха [9] та інші. Проте доцільність та процес створення кластера саме в молочному секторі економіки України потребує подальшого дослідження та обґрунтування.

Метою статті є обґрунтування доцільності створення кластера в молокопереробній галузі України. Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- ✦ визначення сутності поняття «кластер» у сучасних умовах господарювання;
- ✦ обґрунтування доцільності створення кластера в молокопереробній галузі;
- ✦ визначення основних етапів створення кластера та розробка моделі локального кластера в молокопереробній галузі України.

Проведений аналіз сучасного стану молокопереробних підприємств України дозволяє визначити чисельні проблеми, що стають на заваді їх ефективного розвитку. Але однією з головних залишається проблема забезпечення якісною сировиною, що особливо підсилюється в осінньо-зимовий період. Так, радіус перевезення сировини для молокопереробної промисловості не повинен сягати більше 25–35 км, тому, ми вважаємо, що раціональним буде об'єднання виробників та переробників молока.

Отже, одним із шляхів вирішення даної проблеми, на нашу думку, має стати інтеграція на рівні «виробник – переробник молока», а також застосування передових технологій та інновацій в молочному секторі, що можливо завдяки кластеризації виробництва молока та молокопродуктів.

Термін «кластер» широко застосовується в різних галузях науки, з англійської «cluster» перекладається як скупчення, концентрація; пучок, гроно, кущ; група (кучка). Економічна теорія трактує кластер як об'єднання суб'єктів господарювання на інноваційній основі для досягнення конкурентних переваг та підтримки економічного зростання на регіональному рівні [7, с. 46–47].

За визначенням М. Портера, кластер сприяє інтеграції взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих підприємств, організацій, установ за територіальною єдністю та спільною метою. Основна відмінність кластера від існуючих інтеграційних формувань полягає в його структурі, куди входять поряд із підприємницькими виробничими одиницями, науковими та освітніми організаціями органи влади, які визначають пріоритетні напрями господарської політики [1].

З цього випливає, що кластер передбачає таке об'єднання, яке, на відміну від інших, основане на кооперації та інтеграції виробників, сприяє активізації інноваційної діяльності, а також формуванню могутньої ресурсної бази для забезпечення безперервної виробничо-господарської діяльності підприємств, які входять до складу кластера.

О. Якушев зазначає, що «Україні, як державі що знаходиться у центрі Європи та перебуває в постійних економічних, політичних та навіть соціальних кризах, необхідно вирішувати проблеми та знаходити шляхи виходу з активним використанням найефективнішого світового досвіду та за допомогою процесів кластеризації. Питанням створення кластерів, які наблизять державу з перехідного ринковою економікою до 5–6 технологічних укладів та підвищать її конкурентоспроможність, потрібно надати особливого пріоритетного значення, мета якого – стимулювання зростання економіки шляхом підтримки малого та середнього бізнесу, що надасть змогу покращити рівень життя громадян. Україні в державних програмах розвитку необхідно терміново розробляти та впроваджувати національний процес кластеризації з подальшою довгостроковою стратегією інноваційно-інвестиційного розвитку» [10].

На думку Т. В. Пуліної, «...кластерна модель об'єднання підприємств харчової промисловості відноситься

до організаційних інновацій, крім того, основною умовою існування і розвитку кластера є інноваційна орієнтованість» [11, с. 148].

Вважаємо, що створення такого об'єднання на базі вітчизняних молокопереробних підприємств дозволить вирішити значні проблеми їх функціонування та розвитку. Основними принципами створення молокопродуктового кластера є добровільне об'єднання підприємств в єдину структуру; довгострокова кооперація між учасниками даної структури; територіальна близькість учасників кластера; високий ступінь конкурентоспроможності кінцевої продукції.

С. М. Ніколаєнко підкреслює, що «створення кластерних формувань сприятиме створенню нових, заснованих на передових технологіях, виробництв у існуючих галузях економіки» [12].

Дослідження та аналіз вітчизняних і зарубіжних теоретико-методологічних підходів щодо створення кластерів дозволяє визначити технологію їх створення, що передбачає три основні етапи (рис. 1).

Кластерне формування молочної промисловості повинно поєднувати, перш за все, постачальників молочної сировини та виробників молока. Важливою ланкою є також налагодження каналів збуту готової продукції та формування мережі покупців. Включення до складу кластера фінансових і банківських установ дозволить вирішити проблеми раціонального розміщення фінансових ресурсів. До складу кластерного формування молочної промисловості, крім традиційних структурних складових, ми пропонуємо включити також органи державної влади. У складі цієї структури особливу увагу слід приділити функціям та ролі Державної ветеринарної та фіто-санітарної служб України. Функції цих органів полягають у визначенні вимог до молокопереробних підприємств і господарств щодо утримання великої рогатої худоби, зберігання та транспортування сировини та готової продукції, вимогах до якості сировини, маркування та пакування кінцевої продукції тощо з урахуванням норм європейського законодавства [13, с. 148].

Особлива увага також приділяється наявності наукових та освітніх закладів, що дозволить забезпечити

Рис. 1. Етапи створення молокопродуктового кластера

Джерело: авторська розробка.

На першому етапі процесу створення молокопродуктового кластера обґрунтовується необхідність та оцінюється можливість його створення. При оцінці можливості формування та розвитку кластера доцільно використовувати сучасні методи дослідження, такі як SWOT-аналіз. Також визначення доцільності та можливості створення кластерного формування ґрунтується на застосуванні методів експертної оцінки, розрахунку коефіцієнтів локалізації, спеціалізації тощо. Якщо обґрунтовано можливість створення кластера, на наступному етапі його формування передбачає проведення ретельного аналізу стану підприємств (потенційних учасників кластера), галузі та регіону.

кластер висококваліфікованими трудовими ресурсами та вирішити проблему підвищення продуктивності праці. Підготовка кадрів, рівень їх кваліфікації повинні відповідати вимогам щодо отриманих знань, виробничого процесу. Розвиток молочної кластера передбачає створення на базі цих установ інноваційного центру як важливої складової кластерного утворення. Основною метою включення інноваційного центру до складу кластера є активізація інноваційної діяльності, а також забезпечення доступу до інновацій серед учасників кластера за порівняно низькими цінами [14, с. 72].

Вважаємо, що до складу кластера також доцільно включити спеціалізований маркетинговий центр для

здійснення оцінки конкурентів, аналізу кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків, розробки прогнозів продажів, надання допомоги підприємствам у здійсненні маркетингу та організації роботи фірмових магазинів. Отже, на основі вищевикладеного, пропонуємо таку організаційну структуру кластера молочної промисловості (рис. 2).

Інтеграційне новоутворення, запропоноване на рис. 1, передбачає встановлення вертикальних зв'язків на основі договірних відносин між формально незалежними учасниками інтеграції (молокопереробними підприємствами, господарствами населення, фермерськими господарствами) і пряме їх включення до складу об'єднання.

Доцільність такого кооперування є об'єктивно зумовленою. Відомо, що велике молокопереробне під-

приємство здатне ефективно функціонувати за умови, що воно має власні базові господарства з поголів'ям не менше 300–500 корів. Організувати стабільне забезпечення переробного підприємства необхідною сировиною за рахунок самих лише приватних господарств виявляється досить складним завданням. Об'єднання із сільгоспідприємствами, фермерськими господарствами та господарствами населення дасть змогу збільшити поголів'я великої рогатої худоби та вирішити проблему нестачі якісної молочної сировини [5, с. 26].

Після визначення складу учасників переходимо до аналітично-прогнозного етапу створення кластера, на якому оцінюється ефективність його створення та формуються пропозиції щодо вдосконалення шляхів розвитку молочної сфери.

Оскільки кластер є складним інтегрованим формуванням, що включає в себе багато учасників з різних сфер

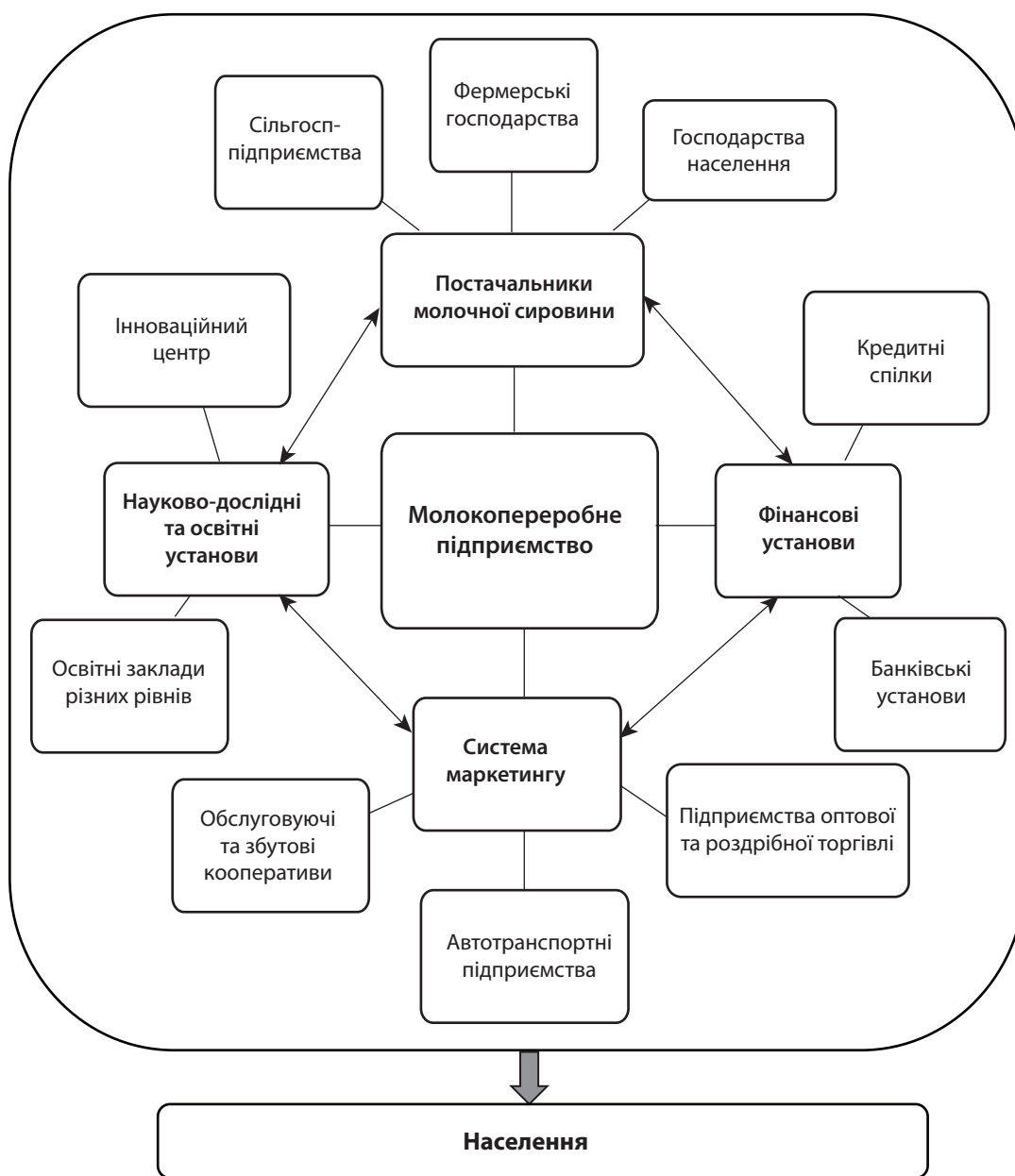

Рис. 2. Організаційна структура молокопродуктового кластера

Джерело: авторська розробка.

діяльності, для визначення ефективності його створення доцільним буде оцінити ефективність кожного з учасників. Так, ефективність діяльності молокопереробного підприємства після входження до складу кластера можна оцінити за показниками рентабельності виробництва та продажу, продуктивності праці, матеріаломісткості, фондомісткості та трудомісткості продукції тощо. Ефективність діяльності банківських та фінансових установ – за показниками рентабельності капіталу, активів та витрат; чистого спреду; чистої процентної маржі тощо. Ефективність науково-дослідних установ та закладів освіти – за допомогою показників кількості підготовлених і впроваджених інвестиційних проектів; частки додаткових освітніх програм (у т. ч. авторських) у навчальних планах; частки учнів (здобувачів) – переможців олімпіад різних рівнів у загальній кількості учнів тощо.

Також необхідно оцінити рівень розвитку регіону після створення кластера, про що свідчить рівень наповнення регіонального бюджету, кількість додаткових робочих місць, покращення інноваційного клімату в регіоні, приріст конкурентоспроможності регіону тощо. У разі, якщо всі перелічені вище показники, або їх більшість, має тенденцію до зростання, можна говорити про високу ефективність створення кластера в даній галузі.

Отже, сформований кластер молочної промисловості буде функціонувати та створювати сприятливі умови для ефективної діяльності всіх його учасників. Позитивними наслідками створення такого кластерного об'єднання є:

- ✦ тісний взаємозв'язок між учасниками кластера;
- ✦ формування здорового конкурентного середовища між постачальниками, виробниками та покупцями молочної продукції;
- ✦ можливість повного завантаження виробничих потужностей, незважаючи на сезонність виробництва;
- ✦ прискорення оновлення основних засобів;
- ✦ відкритий доступ до новітніх технологій та активізація інноваційної активності;
- ✦ налагодження збутової проблеми як підприємства-лідера, так і споріднених підприємств, що забезпечують виробництво сировиною, обладнанням, устаткуванням, технологіями тощо;
- ✦ розвиток інфраструктури;
- ✦ налагоджені контакти з постачальниками та споживачами молочної продукції;
- ✦ підвищення інвестиційної привабливості регіону та/або галузі (підприємства);
- ✦ створення нових робочих місць, що допоможе зняти соціальну напруженість у селах;
- ✦ підвищення кваліфікації працівників тощо.

ВИСНОВКИ

Для виробників молокопереробної промисловості актуальною є проблема забезпечення якісною сировиною, яку можливо вирішити шляхом створення галузевого кластера. Кластер як сукупність взаємопов'язаних підприємств одного виробничого ланцюга виступає

новим засобом на шляху до підвищення рівня розвитку молочної галузі промисловості України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних засад щодо вдосконалення системи управління підприємствами молокопереробної галузі шляхом формування кластерних об'єднань.

Наукові результати дослідження мають не тільки теоретичне, а й прикладне значення для вирішення практичних проблем діяльності підприємств молокопереробної галузі, пов'язаних із формуванням ефективної системи організації та управління. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні ефективності такого інтегрованого новоутворення, як кластер. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. Е. Конкуренція. М.: Вільямс, 2005. 608 с.
2. Соколенко С. І. Кластери в глобальній економіці. Київ: Логос, 2004. 848 с.
3. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України. Київ: КНЕУ, 2003. 948 с.
4. Войнович І. І. Система регулювання промислової кооперації. Київ: НІУРВ, 2001. С. 3–10.
5. Одінецов О. М. Кластерна основа економічного розвитку підприємств АПК. Агросвіт. 2012. № 14. С. 25–29.
6. Кропивко М. Ф. Концептуальний підхід до кластерної організації й керування розвитком агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 3–11.
7. Організація управління аграрною економікою: монографія/М. Ф. Кропивко, В. П. Немчук, В. В. Россоха та ін. Київ, 2008. 412 с.
8. Саблук П. Т. Основні напрями розвитку високоефективного агропромислового виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2002. №7. С. 10–18.
9. Россоха В. В. Кластерна модель організації виробничих систем. *Економіка АПК*. 2011. № 10. С. 146–152.
10. Якушев О. Світовий досвід розвитку кластерів: можливості адаптації в Україні. URL: <http://zbirecon.com/wp-content/uploads/2015/06/28.pdf>
11. Пуліна Т. В. Інформаційне забезпечення створення та розвитку кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості. *Бізнес Інформ*. 2013. № 5. С. 145–152.
12. Ніколаєнко С. М. Світовий та вітчизняний досвід формування кластерних структур. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19397/1/3.pdf>
13. Череп А. В. Роль державних органів влади у формуванні кластерів та їх вплив на розвиток регіонів. *Коммунальное хозяйство городов*. 2010. № 94. С. 146–153.
14. Мазнев Г. Є. Методологічні засади створення та ефективного функціонування інноваційних технологічних кластерів. *Економіка АПК*. 2015. № 1. С. 70–77.

REFERENCES

- Cherep, A. V. "Rol derzhavnykh orhaniv vlady u formuvanni klasteriv ta yikh vplyv na rozvytok rehioniv" [The role of public authorities in the formation of clusters and their influence on the development of regions]. *Kommunalnoye khozyaystvo gorodov*, no. 94 (2010): 146-153.
- Kropyvko, M. F. "Kontseptualnyi pidkhid do klasternoi orhanizatsii i keruvannya rozvytkom ahropromyslovoho vyrobnytstva" [Conceptual approach to cluster organization and management development of agroindustrial production]. *Ekonomika APK*, no. 11 (2010): 3-11.

Kropyvko, M. F. et al. *Orhanizatsiia upravlinnia ahrarnoiu ekonomikoiu* [The organization of the Department of agricultural Economics]. Kyiv, 2008.

Mazniev, H. Ye. "Metodolohichni zasady stvorennia ta efektyvnoho funkcionuvannia innovatsiinykh tekhnolohichnykh klasteryv" [Methodological bases of creation and effective functioning of innovative technology clusters]. *Ekonomika APK*, no. 1 (2015): 70-77.

Novytskyi, V. Ye. *Mizhnarodna ekonomichna diialnist Ukrainy* [International economic activity of Ukraine]. Kyiv: KNEU, 2003.

Nikolaenko, S. M. "Svitovyi ta vitchyzniani dosvid formuvannia klasternykh struktur" [World and domestic experience of formation of cluster structures]. <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19397/1/3.pdf>

Odintsov, O. M. "Klasterna osnova ekonomichnoho rozvytku pidpriemstv APK" [Cluster-based economic development of agricultural enterprises]. *Ahrosvit*, no. 14 (2012): 25-29.

Pulina, T. V. "Informatsiine zabezpechennia stvorennia ta rozvytku klasternykh obiednan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti" [Information provision of creation and development of

cluster unions of food industry enterprises]. *Biznes Inform*, no. 5 (2013): 145-152.

Porter, M. E. *Konkurentsya* [Competition]. Moscow: Vilyams, 2005.

Rossokha, V. V. "Klasterna model orhanizatsii vyrobnychykh system" [Cluster model of production systems]. *Ekonomika APK*, no. 10 (2011): 146-152.

Sabluk, P. T. "Osnovni napriamy rozvytku vysokoefektyvnoho ahropromysloвого vyrobnytstva v Ukraini" [The main directions of development of highly efficient agricultural production in Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2002): 10-18.

Sokolenko, S. I. *Klasteri v hlobalnii ekonomitsi* [Clusters in a global economy]. Kyiv: Lohos, 2004.

Voinovych, I. I. *Systema rehuliuвання promyslovoi kooperatsii* [Control system of industrial cooperation]. Kyiv: NIURV, 2001.

Yakushev, O. "Svitovyi dosvid rozvytku klasteryv: mozhlyvosti adaptatsii v Ukraini" [World experience of development of clusters: opportunities for adaptation in Ukraine]. <http://zbirecon.com/wp-content/uploads/2015/06/28.pdf>

УДК 657.01(075.8)338.48 (043.3)

ВПЛИВ ДИВЕРСИФІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

© 2017 МОМОНТ Т. В.

УДК 657.01(075.8)338.48 (043.3)

Момонт Т. В. Вплив диверсифікаційних процесів на організацію бухгалтерського обліку суб'єктів туристичної індустрії

Метою статті є визначення можливості впливу диверсифікаційних процесів на організацію бухгалтерського обліку суб'єктів туристичної індустрії. Досліджено вплив диверсифікаційної стратегії діяльності підприємства на організацію та методику бухгалтерського обліку. Визначено заходи диверсифікації, які реалізуються через сферу бухгалтерського обліку. Графічно представлено процес диверсифікації діяльності туристичного підприємства. Обґрунтовано необхідність застосування підприємствами туристичної сфери Програми диверсифікації діяльності туристичного підприємства та запропоновано її структуру. У розділі «Організація обліку» даного документа розкрито оперативні та стратегічні заходи, що реалізуються у сфері бухгалтерського обліку.

Ключові слова: туристична індустрія, диверсифікація, організація обліку.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Момонт Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Житомирська філія Київського інституту бізнесу та технологій (вул. Комерційна, 2, Житомир, 10029, Україна)

E-mail: momont_tv@ukr.net

УДК 657.01(075.8)338.48 (043.3)

Момонт Т. В. Влияние диверсификационных процессов на организацию бухгалтерского учета субъектов туристической индустрии

Целью статьи является определение возможности влияния диверсификационных процессов на организацию бухгалтерского учета субъектов туристической индустрии. Исследовано влияние диверсификационной стратегии деятельности предприятия на организацию и методику бухгалтерского учета. Определены средства диверсификации, которые реализуются через сферу бухгалтерского учета. Графически представлен процесс диверсификации деятельности туристического предприятия. Обоснована необходимость применения предприятиями туристической сферы Программы диверсификации деятельности туристического предприятия и предложена её структура. В разделе «Организация учета» данного документа раскрыты оперативные и стратегические мероприятия, реализующиеся в сфере бухгалтерского учета.

Ключевые слова: туристическая индустрия, диверсификация, организация учета.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 10.

Момонт Татьяна Васильевна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры финансов, учета и налогообложения, Житомирский филиал Киевского института бизнеса и технологий (ул. Коммерческая, 2, Житомир, 10029, Украина)

E-mail: momont_tv@ukr.net

UDC 657.01(075.8)338.48 (043.3)

Momont T. V. The Influence of Diversification Processes on Organization of Accounting of the Tourism Industry Actors

The article is aimed at determining whether the diversification processes can influence organization of accounting of the tourism industry actors. Impact of the diversification strategy of enterprise's activity on organization and methods of accounting has been researched. Means of diversification that are being implemented through accounting have been defined. The process of diversifying the activity of tourism enterprise has been graphically presented. There is a need for applying the Program for diversification of activity of tourism enterprise by the enterprises in the tourism sphere, structure of which has been proposed. The «Accounting organization» section of this document discloses the operational and strategic activities that are being undertaken in the area of accounting.

Keywords: tourism industry, diversification, accounting organization.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Momont Tetiana V. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Zhytomyr Branch of Kyiv Institute of Business and Technology (2 Komertsiiina Str., Zhytomyr, 10029, Ukraine)

E-mail: momont_tv@ukr.net